

УДК: 378.147.88

В.В. ФЕДОРЧУК, О.С. АЛІКСІЙЧУК

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ**

Резюме. У статті розглянуто окремі інноваційні педагогічні технології (інтерактивні, проектні, мультимедійні) та їх значення у вищій школі. Описано можливості їх використання в процесі підготовки майбутніх вчителів музики.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, інтерактивні технології, проектна технологія, мультимедійні технології навчання.

Постановка проблеми. Провідною функцією вищої професійної освіти є підготовка молодого покоління до вирішення в майбутньому важливих професійних завдань, забезпечення високого рівня сформованості різноманітних умінь і навичок, а також здатності до постійного вдосконалення і зростання. Сучасний вчитель повинен уміти творчо підходити до власного особистісного професійного становлення, визначати шляхи подальшого самовдосконалення.

Освітній простір сьогодення містить більше можливостей для реалізації активності, ініціативності, творчого потенціалу особистості. Зважаючи на це, майбутніх педагогів варто готувати до необхідності реагування на несподіванки, здатності приймати самостійні рішення, що потребують ризику, та нести за них відповідальність, уміння критично оцінювати власні та чужі дії. У цьому контексті перспективними постають різні інноваційні педагогічні технології, що широко застосовуються сьогодні на всіх шаблях сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Проблемою інноваційної стратегії сучасної освіти займається цілий ряд вітчизняних та зарубіжних науковців: Т.І. Волоковська, І.М. Дичківська, Т.Ф. Коляда, Л.Г. Овчаренко, В.Ф. Паламарчук, І.П. Підласий, Л.Б. Хіхловський, J.W. Gardner, Н. Klages, Е. Petlak, S. Pokrivcakova, Z. Pietrasinski, A.J. Sowiński, P.R. Whitefield та багато інших. Різноманітні аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів висвітлювалися такими дослідниками, як С.А. Дніпров, А.В. Коржуєв, Д.Л. Опрошенко, В.А. Попков. Теоретичні й практичні аспекти використання інтерактивних методів навчання відображено у доробках А.А. Балаєва, К.К. Баханова, І.В. Вачкова, А.А. Вербицького, Ю.М. Ємельянова, О.І. Пометун, Л.В. Пироженко, С.Г. Крамаренко, А.М. Мартинець, Н.Г. Оганесян, Т.С. Яценко. Розробкою проектної технології займалися Дж. Дьюї, В.Х. Кіппатрик, З. Таран, С.Т. Шацький та інші. Проблемами використання інформаційних та мультимедійних технологій в сучасній освіті займається цілий ряд вітчизняних та зарубіжних науковців: Т.А. Бабенко, І.В. Беліцин, Е. Джей, Ю.Н. Єгорова, М.І. Жалдак, Н.Ю. Ішук, В.В. Качала, Г. Кірмайер, Н.І. Клевцова, Н.В. Клемешова, І.І. Косенко, В.В. Лапінський, А.В. Олійник, Т.Г. Піскунова, О.В. Скалій, О.Г. Смолянинова, А.В. Соловов, М.Д. Тукало, О.А. Чайковська, О.Ю. Чубукова, М.І. Шут та ін.

Але досі, на наш погляд, недостатньо уваги приділялося дослідженню ролі та можливостей використання інноваційного навчання у вищій школі.

Формулювання цілей статті. Зокрема, метою даної публікації є пошук способів практичного застосування окремих інноваційних технологій навчання в процесі навчання майбутніх вчителів музики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проблема підготовки майбутніх педагогів на основі нагромадженого багатовікового досвіду минулих поколінь є сьогодні особливо актуальною. Розгортання навчально-виховного процесу у вищому закладі педагогічної освіти з урахуванням сучасних культурологічних підходів сприяє формуванню у студентів таких важливих професійних якостей, як гуманізм, комунікативність, національна самосвідомість тощо.

Процеси гуманізації та інтегрування естетичної інформації, які відбуваються на рівні свідомості або підсвідомості необхідно по можливості спрямовувати й корегувати, залучаючи відповідні освітні технології. За таких умов ці процеси під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів набудуть організованості, системності, отже, й педагогічної ефективності. З огляду на це, особливого значення в освіті вчителя музики набуває інноваційні, зокрема інтерактивні технології навчання.

Інтерактивне ("inter" – взаємний, "act" – діяти) навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності; це діалогове навчання, під час якого відбувається взаємодія вчителя та учня [5, 8-9]. За інтерактивного навчання освітній процес організовується таким чином, що практично всі учні виявляються залученими в процес пізнання, при цьому кожний робить свій індивідуальний внесок у загальну справу. В учасників інтерактивного навчання розвивається діалогове спілкування, що виключає домінування одного з доповідачів чи однієї точки зору, критичне мислення, комунікабельність, самостійність, взаємодовіра, вміння точно висловлюватися, аргументувати власну думку.

Крім цього, актуальність інтерактивних технологій саме для майбутніх вчителів музики пояснюється тим, що їм, як людям творчим, притаманні певні спільні риси, що вирізняють їх серед інших осіб. Так, до рис творчої особистості, на думку американського психолога К. Тейлора, належать: прагнення завжди займати передові позиції у своїй галузі, незалежність і самостійність суджень, прагнення йти своєю дорогою, схильність до ризику, активність, невтомність у пошуках, незадоволення існуючими традиціями та методами, а звідси – прагнення змінити існуючий стан справ, нестандартність мислення, дар спілкування [4, 71]. Інтерактивне навчання, в свою чергу, дає студентам можливість самовиразитися, виявити свою оригінальність та незалежність, а з іншого боку, привчає майбутніх педагогів до толерантного сприймання поглядів та суджень інших, сприяє формуванню уміння вести діалог з опонентами тощо.

© В.В. Федорчук, О.С. Аліксійчук, 2016

На сьогодні педагогічною наукою напрацьовано велику кількість інтерактивних технологій. Практично кожна з них можна використовувати у вищій школі, зокрема у навчанні майбутніх вчителів музики. Наприклад, на заняттях з педагогіки та основ науково-педагогічного дослідження можна застосовувати технологію кооперативного навчання – роботу в парах, що сприятиме засвоєнню, закріпленню, перевірці знань тощо. Така діяльність дає можливість висловитися всім учням, покращує комунікативні навички, критичне мислення, вміння оцінювати себе та інших. Крім того, за такої організації навчального процесу студенти не можуть ухилитися від виконання завдання.

Робота в динамічних парах використовується нами під час вивчення принципів навчання (на заняттях з педагогіки) або методів наукового дослідження (в курсі “Основи науково-педагогічних досліджень”). Кожен студент виступає “знавцем” одного з принципів (методів), розробляючи 3-4 питання про нього. Після цього, майбутні педагоги об’єднуються у пари і задають один одному підготовлені питання про “свій” принцип (метод), оцінюючи відповіді товариша. Далі відбувається обмін партнерами по спілкуванню. У результаті кожен студент повинен опитати всіх інших членів групи та відповісти на їхні запитання. Завдяки такій роботі можна за короткий час перевірити та оцінити знання великої кількості студентів.

Крім цього, вивчаючи дидактику, майбутні педагоги обов’язково стикаються з проблемою контролю у навчальному процесі. Для кращого усвідомлення можливостей, функцій та місця оцінки в педагогічному процесі їм пропонується робота за технологіями «займи позицію» та «зміни позицію». Так, студентам пропонується для обговорення теза: «Оцінка заважає вчитися», яка записується на дошці. У протилежних кінцях аудиторії розміщуються написи «ТАК», «НІ» та «МЕНІ ВАЖКО ВІДПОВІСТИ НА ЦЕ ЗАПИТАННЯ». А усім студентам роздаються ролі: учнів, вчителів, батьків учнів, роботодавців. Після цього просимо студентів стати біля напису, що відповідає думці їхнього «персонажа» щодо проблеми обговорення, тобто «проголосувати ногами» [5, 69]. Визначившись, учасники обґрунтовують свою позицію. Після виголошення різних точок зору можна запитати, чи змінив хтось свою думку, запропонувати перейти до іншого напису, пояснивши своє рішення. «Вживаючись» у ролі учнів, їхніх батьків, педагогів та роботодавців студенти мають можливість висловити своє ставлення до оцінки, її значення у педагогічному процесі.

Доцільним є використання інтерактивних технологій і під час вивчення основ педагогічної майстерності. Приміром, під час вивчення теми “Майстерність вчителя в організації індивідуальної бесіди” можливим є залучення студентів до розігрування ситуацій за ролями. Учасники об’єднуються в пари. Кожна пара отримує опис певної проблемної ситуації, на основі якої потрібно змоделювати бесіду вчителя з учнем або кимсь із його батьків. Після цього відбувається колективне обговорення й аналіз побаченого і почутого, висувуються інші варіанти розв’язання проблеми, зазначаються помилки “вчителя” й “учня” в рольовій грі.

Подібне обговорення або аналіз інших запропонованих педагогічних ситуацій може проводитися з допомогою технології «мікрофон». Вона дає можливість кожному по черзі висловитись або відповісти на запитання викладача чи іншого студента. Передаючи один одному уявний “мікрофон” (ручку, олівець, лінійку тощо), студенти по черзі висловлюються з приводу запропонованої ситуації чи проблеми. При цьому говорити має право лише той, у кого в руках “мікрофон”. Формулювати думки слід швидко і лаконічно (0,5-1 хв.). При цьому відповіді не коментуються і не оцінюються, лише в кінці обговорення робиться загальний висновок.

Робота за цією методикою дає можливість ефективно працювати на будь-яких заняттях над формою висловлення власних міркувань, порівнювати їх з іншими, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті та переконливо.

Проектна технологія (або метод проектів) теж успішно застосовується у підготовці вчителів музики. Саме цей метод має великий духовно-творчий потенціал, йому притаманні такі ознаки, як урахування індивідуальності учнів, стимулювання їхнього розвитку відповідно до здібностей і можливостей, кооперація діяльності школярів, активізація колегіальної співтворчості.

Вчені-педагоги М.А. Фомінова, В.Ф. Реут, А.Б. Нікітіна, Є.А. Бондаренко розглядають метод проектів, як одну з новітніх прогресивних педагогічних технологій. По своїй типології (в рамках вивчення світової художньої культури в загальноосвітній школі) проект може бути дослідницьким, творчим, інформаційним, ролево-ігровим, екскурсійним тощо. Оскільки предмет “Шкільний курс світової художньої культури” спрямований на підготовку студента до майбутньої педагогічної діяльності через освоєння простору художньої культури, ми маємо справу найчастіше з творчими, ролево-ігровими, екскурсійними варіантами проектної діяльності. В залежності від педагогічного завдання проект може використовуватися: як варіант проведення підсумкових занять за розділами програми або із всього курсу; як метод засвоєння поширених тем програми, які передбачають інтеграцію знань із різних предметів; як велика творча робота, яка дозволяє більш глибоко засвоїти запропонований програмою матеріал у структурі урочної та позаурочної діяльності [1, 18-19].

Приміром, виконання проекту як додаткової творчої роботи з предмету, не пов’язаної безпосередньо з вивченням програмного матеріалу, дозволяє узагальнити отримані виконавцями знання, оцінити здібності студентів до міжпредметної інтеграції та їхній творчий потенціал у виборі й обґрунтуванні теми, пошуку необхідної інформації тощо. Темати таких проектів можуть бути: «Київ – культурна столиця слов’янських народів»; «Парадокси епохи Відродження»; «Романтизм у світовій художній культурі»; «Світ кіномистецтва»; «Мистецтво модерну»; «Наш Шевченко»; «Твори Т.Г.Шевченка у різних видах мистецтва» тощо.

Проектна форма роботи у даному випадку має допомогти студентам відчути практичну значущість отриманих знань з предмету, навчити орієнтуватись у доступних джерелах інформації, систематизувати свої

знання, отримані під час вивчення інших дисциплін (світової художньої культури, культурології, рідної мови, музичного мистецтва, історії музики, естетики, релігієзнавства, народознавства та ін.), розвивати свій творчий потенціал.

Проектна діяльність знаходить своє місце і на заняттях з педагогічних дисциплін. Приміром, виконання колективного проекту може стати ефективним завершенням курсу історії педагогіки: кожен студент готує і оформлює (на аркуші певного розміру) основну інформацію про одного з видатних педагогів, після чого, підготовлені аркуші розміщуються студентами на спеціально виготовленій «стрічці часу» чи «ланцюжку епох» у хронологічному порядку. Така робота спонукає студентів до повторного осмислення, узагальнення вивченого матеріалу, до вияву своїх творчих здібностей, власної індивідуальності, що особливо імпонує майбутнім вчителям музики, а також слугує засобом зацікавлення не лише для студентів-виконавців, але й для всіх, хто надалі матиме змогу ознайомитися з оприлюдненими результатами творчості майбутніх педагогів.

Звичайно, говорячи про сучасні інноваційні технології не можна оминати увагою мультимедійні технології навчання. Мультимедіа — це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео

Використання мультимедійних засобів сприяє підвищенню інтенсивності й ефективності процесу навчання; створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, тим самим дозволяючи здійснювати перехід до безперервної освіти; у поєднанні з телекомунікаційними технологіями розв'язує проблему доступу до нових джерел різноманітної за змістом і формою представлення інформації [3].

Однією з поширених форм використання мультимедійних технологій є мультимедійна презентація, що створюється за допомогою програми PowerPoint. Сучасна мультимедійна презентація — це сукупність текстів, зображень, звуку, відео, анімації й інших засобів представлення інформації. Найбільш ефективним для людського сприйняття вважається використання в мультимедіа-презентації аудіовізуальної інформації, коли людина чує і бачить одночасно. Її особливістю є те, що вона може переглядатись однією або декількома особами, зберігатись на локальному комп'ютері або відтворюватись потоково з мережі [2].

Ефективним виглядає використання мультимедійних презентацій у роботі вищої школи, зокрема, у підготовці майбутніх педагогів. Історія педагогіки — предмет, який передбачає ознайомлення студентів з великою кількістю класиків педагогічної думки. Їхні прізвища, портрети, дати життя і творчості, назви творів неодмінно потребують візуалізації для точнішого сприймання і кращого запам'ятовування. Саме такі можливості може забезпечити використання мультимедійних презентацій на лекційному занятті.

Значна частина курсу «Основи педагогічної майстерності» присвячена проблемі невербальних засобів комунікації, для ознайомлення з якими конче необхідні наочні образи, які найкраще під час лекційних занять демонструвати з допомогою мультимедійного проектора.

Висновки з описаного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Звичайно, тут наведено лише окремі можливості використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх вчителів музики. Та очевидно, що завдяки їх застосуванню досягається вища активність учасників навчального процесу, підвищується ефективність учбової діяльності, реалізується потенціал самостійної пошуково-дослідної діяльності студентів, ідея тісного взаємозв'язку з навчальною діяльністю на основі самостійної творчості майбутнього вчителя музики. Тому зростаючі вимоги до якості підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах вимагають подальшої теоретичної та практичної розробки даної проблеми, подальшого опису й аналізу інших можливостей застосування інноваційного навчання у вищій школі, що допоможе їм зайняти належне місце у практиці підготовки вчителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аліксійчук О.С. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання» / О.С. Аліксійчук, В.В. Федорчук // Навчально-методичний посібник. — Кам'янець-Подільський: Видавець Зволейко Д.Г., 2009. — 44 с.
2. Макарова О.О. Мультимедійна презентація як один з елементів активізації процесу навчання іноземній мові за професійним спрямуванням [Електронний ресурс] / О.О. Макарова, В.Г. Нікіфорова. — Режим доступу: http://www.confcontact.com/2008oktInet_tezi/iy_makarova.htm. — Назва з екрану.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е.С. Полат. — М.: Издательский центр «Академия», 2000. — 272 с.
4. Петрушин В.И. Музыкальная психология / В.И. Петрушин. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. — 384 с.
5. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук. метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. — К.: Видавництво А.С.К., 2004. — 192 с.

В.В. ФЕДОРЧУК, Е.С. АЛИКСИЙЧУК. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

Резюме. В статье рассматриваются отдельные инновационные педагогические технологии (интерактивные, проектные, мультимедийные) и их значение в высшей школе. Описываются возможности их использования во время подготовки будущих учителей музыки.

Ключевые слова: инновационные педагогические технологии, интерактивные технологии, проектная технология, мультимедийные технологии обучения.

V.V. FEDORCHUK, O.S. ALIKSIYCHUK. THE USAGE OF INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF FUTURE MUSIC TEACHERS

The summary. The article deals with some innovative pedagogical technologies (interactive, project, multimedia) and their importance in a higher school. The possibilities of their usage in the process of training of the future Music teachers are described here.

Key words: innovative pedagogical technologies, interactive technologies, project technology, multimedia technologies of studying.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. Я.В. Сверлюк.
Одержано редакцією 25.01.2016 р.

УДК: [378. 016: 331]: 37. 011. 3 - 051

О.І. ШУРИН

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Резюме. Розглянуто окремі аспекти професійної підготовки вчителів в контексті вагомості особистісно орієнтованого підходу в забезпеченні ефективності навчального процесу. Зокрема, основна увага приділена особистісно орієнтованому підходу у професійній підготовці майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: особистісно орієнтований підхід, професійна підготовка майбутніх учителів технологій, особистісно орієнтована освіта, педагогічна діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язку з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна система вищої освіти в умовах ринкової економіки, зорієнтована на розвиток самоосвіти, формування пізнавальної ініціативи студентів. Особистісний підхід, диференціація унікальних особливостей кожного студента, дає змогу організувати навчання студентів в руслі сучасних тенденцій мобільної готовності до навчання та саморозвитку, де пізнавальна діяльність набуває творчого, пошукового характеру, проявляється інтелектуальний та творчий потенціал студентів, реалізуються їх дослідницькі здібності [4].

Особистісно орієнтований підхід у професійній підготовці майбутніх учителів технологій передбачає створення найоптимальніших умов для всебічного розвитку особистості, урахування індивідуальні особливості їх характеру, потреби та інтереси, а також допомогу в самопізнанні, саморозвитку та самореалізації кожного студента. В сучасному періоді розвитку вищої школи ідея розвитку цілісної особистості поступово стала домінуючою і визначальною ознакою сучасної освіти. Зміст освіти в контексті особистісно орієнтованого навчання, базуючись на інноваційних розробках, спрямовано на всебічний розвиток особистості [3].

Особистісно орієнтована освіта є тим форматом освіти на сьогоднішній день, що дозволить розглядати освіту як ресурс і механізм суспільного розвитку. Разом з тим сутність особистісно орієнтованого підходу все ще є предметом суперечок теоретиків і практиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше питань загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Теоретичні та методологічні проблеми особистісно орієнтованого навчання на сучасному етапі ми зустрічаємо в ґрунтовних дослідженнях вітчизняних учених-педагогів і психологів – М. Алексеєва, Г. Балла, І. Беха, Д. Белухіна, Д. Богоявленської, О. Бондаревської, В. Бочелока, Е. Зеєра, Л. Качалової, С. Кульневича, С. Максименко, О. Пехоти, С. Подмазіна, О. Савченко, В. Серікова, І. Якиманської, С. Яценко та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розкрити роль особистісно орієнтованого підходу в забезпеченні ефективності процесу навчання майбутнього вчителя технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В педагогічній науці особистісний підхід визначено як послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії. Це базова ціннісна орієнтація педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожною дитиною й колективом.

Ознаками особистісно орієнтованого навчання є: зосередження на потребах особистості; надання пріоритету індивідуальності, самоцінності; співпраця, співдружність, співтворчість між студентами та викладачами, удосконалення педагогічних відносин у бік їх відвертості, емпатійності, духовно-морального єднання зі студентом; створення ситуації вибору й відповідальності; пристосування методики до навчальних можливостей студента, актуалізація проблеми особистісного зростання особистості як основи її самостійності в оволодінні змістом освіти; стимулювання розвитку й саморозвитку студента.

У сучасному розумінні особистісно орієнтований підхід у освіті – це визнання студента головною діючою фігурою всього освітнього процесу, створення таких умов, у яких він знаходився б не в ролі виконавця або спостерігача, а був би повноправним автором своєї “життєвої позиції”, відповідальним за власні вчинки.

Особистісно орієнтований освітній процес – це процес освіти (формування, розвитку) особистості, основною метою якого є забезпечення інтеграції керованого розвитку й саморозвитку конкретної особистості й суспільства. У даному контексті поняття особистості виступає ідеальним результатом інтеграції тенденцій розвитку індивідуальності як складної системи й тенденцій розвитку соціуму.